

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

Одеса 2020

Рекомендовано Вченою Радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» протокол № від р.

Рецензенти:

Курлянд З.Н. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Осипова Т. Ю. - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Яновська Л. Г. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія української культури» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Л. Г. Яновська. – Одеса : Ун-т Ушинського, 2020. – 39 с.

1. Пояснювальна записка

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення здобувачів вищої освіти з історичними досягненнями української культури та світової культури, формування готовності та здібностей до самостійного освоєння духовних цінностей українського народу та людства.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Історія української культури» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Історія України», «Історія зарубіжної літератури».

Очікувані результати навчання: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають

знати:

- хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури;
- характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження та Просвітництва, романтизму;
- особливості розвитку української культури;
- час поширення архітектурних стилів: романського, готичного, бароко, класицизму, еkleктики, конструктивізму;
- особливості світогляду середньовіччя, ідеологій гуманізму та просвітництва, причини виникнення романтизму та їх відображення в українській культурі;
- тенденції у розвитку української літератури та мистецтва;
- особливості розвитку вітчизняної освіти та науки;
- видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури;
- визначні постаті української та зарубіжної культури;
- особливості розвитку мистецтва у ХХ столітті;

уміти:

- пояснювати та застосовувати поняття «культура», характеризувати типи культур;
- характеризувати складові національної культури;

- порівнювати особливості розвитку культур античних держав та народів;
- аналізувати ідеологічні засади розвитку культури доби європейського середньовіччя, епох Відродження та Просвітництва;
- пояснювати причини виникнення романтизму як течії у літературі і мистецтві, прояву романтичних тенденцій у культурі ХХ століття;
- давати оцінку впливу християнства (православ'я) на розвиток руської (української) культури;
- аналізувати історичні обставини формування і розвитку української культури;
- описувати пам'ятки вітчизняної та світової культури;
- наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів;
- висловлювати судження щодо внеску українського народу у розвиток світової культури.

й опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми у сфері реклами та зв'язків з громадськістю.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-3. Загальнонаукова обізнаність. Здатність до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії

ЗК. 12. Соціальні та етичні зобов'язання: здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.

Міждисциплінарні зв'язки: Знання навчальних дисциплін: «Історія України», «Філософія», «Історія зарубіжної літератури», «Культура української мови», «Мистецтвознавство» сприяють опануванню здобувачами курсу «Історія української культури»

3. Критерії оцінювання

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	<p>Здобувач на високому рівні знає хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури, характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження та Просвітництва, романтизму; відмінно знає особливості розвитку української культури та тенденції у розвитку української літератури та мистецтва й особливості розвитку вітчизняної освіти та науки; має ґрунтовні знання про видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури, визначні постаті української та зарубіжної культури;</p> <p>Здобувач на високому рівні вміє пояснювати та застосовувати поняття «культура», характеризувати типи культур, складові національної культури; відмінно вміє порівнювати особливості розвитку культур античних держав й народів та аналізувати історичні обставини формування й розвитку української культури; відмінно вміє описувати пам'ятки вітчизняної та світової культури, наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів; виявляє творчий підхід у висловлюванні власних суджень щодо внеску українського народу у розвиток світової культури.</p> <p>Здобувач на високому рівні виявляє здатність до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії, має відмінну здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.</p>
Добре (82-89 В)	<p>Здобувач вищої освіти має достатні знання про хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури, характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження, Просвітництва, романтизму; на достатньому рівні знає особливості розвитку української культури та тенденції у розвитку української літератури та мистецтва але не завжди може обґрунтувати свою відповідь; у цілому добре знає особливості розвитку вітчизняної освіти та науки; знає видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури, визначні постаті української та зарубіжної культури проте подекуди припускається незначних помилок;</p> <p>Здобувач на достатньому рівні вміє пояснювати та застосовувати поняття «культура», добре вміє характеризувати типи культур, складові національної культури; в цілому вміє порівнювати особливості розвитку культур античних держав та народів але не завжди вміє аналізувати історичні обставини формування й розвитку української культури; добре вміє</p>

	<p>описувати пам'ятки вітчизняної та світової культури, але не завжди вміє наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів; добре висловлює судження щодо внеску українського народу у розвиток світової культури.</p> <p>Здобувач загалом має здатність до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії, має добру здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.</p>
(74-81 C)	<p>Здобувач вищої освіти має знання про хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури, характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження та Просвітництва, романтизму; частково знає особливості розвитку української культури та тенденції розвитку української літератури та мистецтва й особливості розвитку вітчизняної освіти та науки; не в повному обсязі знає видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури та визначні постаті української та зарубіжної культури;</p> <p>Здобувач на середньому рівні вміє пояснювати та застосовувати поняття «культура», але має проблеми з вмінням характеризувати типи культур, складові національної культури, порівнювати особливості розвитку культур античних держав та народів; частково вміє аналізувати історичні обставини формування й розвитку української культури, описувати пам'ятки вітчизняної та світової культури, наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів; вміє висловлювати судження щодо внеску українського народу у розвиток світової культури але має проблеми з практичним підтвердженням цих суджень.</p> <p>Здобувач на доброму рівні має здатність до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії, не завжди виявляє здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.</p>
(64-73 D)	<p>Здобувач вищої освіти має недостатні знання про хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури, не може розкрити характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження, Просвітництва, романтизму; частково знає особливості розвитку української культури та тенденції у розвитку української літератури та мистецтва; на задовільному рівні може розкрити особливості розвитку вітчизняної освіти та науки, видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури, визначні постаті української та зарубіжної культури;</p> <p>Здобувач на задовільному рівні вміє пояснювати та</p>

	<p>застосовувати поняття «культура», має проблеми з вмінням характеризувати типи культур, складові національної культури; частково вміє порівнювати особливості розвитку культур античних держав та народів; аналіз історичних обставини формування й розвитку української культури викликає труднощі; задовільно вміє описувати пам'ятки вітчизняної та світової культури, але не вміє наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів; має труднощі в висловлюванні суджень щодо внеску українського народу у розвиток світової культури.</p> <p>Здобувач на задовільному рівні здатний до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії, має ускладнення до здатності діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Здобувач частково знає хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури, характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження, Просвітництва, романтизму; здобувач на низькому рівні знає особливості розвитку української культури та тенденції у розвитку української літератури та мистецтва; частково знає видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури, визначні постаті української та зарубіжної культури;</p> <p>Здобувач на низькому рівні вміє пояснювати та застосовувати поняття «культура», викликає значні труднощі вміння характеризувати типи культур, складові національної культури; не вміє порівнювати особливості розвитку культур античних держав та народів, аналізувати історичні обставини формування й розвитку української культури; при описуванні пам'яток вітчизняної та світової культури припускається суттєвих помилок, не повно вміє наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів; має труднощі в висловленні суджень щодо внеску українського народу у розвиток світової культури.</p> <p>Здобувач на низькому рівні виявляє здатність до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії, практично не виявляє здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.</p>
<p>Незадовільно (35-59 FX)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання про хронологічні межі періодів розвитку української та світової культури, характерні риси культур античного світу, європейського середньовіччя, епох Відродження, Просвітництва, романтизму; здобувач не володіє знаннями про особливості розвитку української культури та тенденції у</p>

	<p>розвитку української літератури та мистецтва; не знає видатні пам'ятки вітчизняної та світової культури, визначні постаті української та зарубіжної культури;</p> <p>Здобувач не володіє вміннями пояснювати та застосовувати поняття «культура», викликає значні труднощі вміння характеризувати типи культур, складові національної культури; не вміє порівнювати особливості розвитку культур античних держав та народів, аналізувати історичні обставини формування й розвитку української культури; при описуванні пам'яток вітчизняної та світової культури припускається грубих помилок, не вміє наводити приклади взаємодії української культури з культурами інших народів; має труднощі в висловленні суджень щодо внеску українського народу у розвиток світової культури.</p> <p>Здобувач не виявляє здатність до застосування загальнонаукових і фундаментальних знань, розуміння предметної області та професії, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань.</p>
--	--

4. Засоби діагностування результатів навчання

- стандартизовані тести;
- контрольні модульні роботи;
- командні проекти;
- реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- творчо-дослідницькі самостійні завдання;
- індивідуальні завдання.

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I

Змістовий модуль 1.

Стародавня культура

Тема 1. Культура як соціальне явище.

Предмет, мета і завдання курсу «Історія української культури». Поняття культури, її структура і функції. Культура і цивілізація. Історичні типи культур. Поняття нації. Періодизація і джерельна база української культури. Риси національної культури

Ключові поняття та терміни

Культура – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством за час свого існування.

Субкультура – сукупність культурних зразків, тісно пов'язаних з домінантною культурою і в той же час відмінних від неї. Це внутрішня культура певної групи людей, яка визначає їх особливий стиль життя, ціннісну ієрархію, менталітет тощо.

Контркультура — в широкому значенні напрям розвитку культури, який різко відрізняється від пануючої, протистоїть «офіційній» традиційній культурі, будь-які форми девіантної поведінки.

Масова культура - це культура, що склалася в процесі розвитку ЗМІ, тиражована для маси і споживана масою.

Елітарна культура - дистанційовані від масових форм артефакти (зразки образотворчого мистецтва, класичної музики й літератури, моральні образи й наукові стандарти), створені для еліти і споживані нею.

Світова культура - це синтез досягнень культур усіх націй і народів.

Національна культура - продукт матеріальної та духовної праці певної нації. Основою будь-якої національної культури є система звичаїв, традицій, ритуалів, які виступають у ролі етнічних стереотипів, що пронизують усі сфери життя народу (побут, господарство, спілкування).

Етнічна культура — вікова, сучасна й архаїчна, культура певного етносу, база національної культури, поєднує в собі тисячолітній спосіб мислення, традиції, звичаї, особливості поведінки і побуту, норми, право, філософію, джерело для творчості інтелектуальної національної еліти.

Цивілізація - цивілізація розглядається як синонім культури, єдність матеріальних і духовних надбань людства.

Етногенез - . формування етнічної й національної культури нерозривно пов'язане з формуванням самого народу

Література

1. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
2. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
3. *Шейко В. М., Білоцерківський В. Я. Історія української культури: навч. посіб.* Київ: Знання, 2010. 271 с.
4. *Шейко В. М., Тишевська К. Г. Історія української культури: навч. посіб.* – Київ: Кондор, 2010. 264 с.

Тема 2. Культура первісного суспільства.

Первісна культура України. Періодизація прадавньої культури України. Архаїчні культури на території України. Трипільська культура. Поєднання кіммерійської, скіфської та сарматської культур. Внесок античної епохи в українську культуру. Культура та дохристиянські вірування давніх слов'ян.

Ключові поняття та терміни

Палеоліт - давньокам'яний, 150 тис. рр. до н. е. – 10 тис. рр. до н. е.; мізинська та межиріцька культури.

Мезоліт - 10 тис. р. до н. е. – 6/5 тис. р. до н. е.; деснянська культура та ін.

Неоліт - 6/5 тис. р. до н. е. – 4 тис. р. до н. е.; азовсько-дніпровська й буго-дністровська культури, культура лінійно-стрічкової та ямково-гребінцевої кераміки.

Енеоліт - 4 – 3 тис. р. до н. е.; ямна культура, середньостогівська культура, трипільська культура.

Бронзовий вік - 3 тис. р. до н. е. – 1 тис. р. до н. е.; культура шнурової кераміки, зрубна культура.

Залізний вік - 1 тис. р. до н. е., кіммерійська культура, скіфська культура, сарматська культура, зарубинецька культура, черняхівська культура.

«Первісні венери» - уособлення архаїчного уявлення про жінку - матір, продовжувачку роду.

Археологічна культура – група подібних між собою пам'яток, розповсюджених на певній території у межах певного часу.

Мізинська культура – археологічна культура пізнього палеоліту.

Буго-дністровська культура - археологічна культура доби неоліту, поширена на території Молдови та правобережної України.

Середньостогівська культура - археологічна культура мідного віку, поширена в степовому Придніпров'ї, басейні Сіверського Дінця і Нижньому Подонні.

Ямна культура - культура охрових могил (ямна етнокультурна спільність) — археологічна культура кінця мідної доби (енеоліту) та ранньої бронзової доби.

Трипільська культура - культура яка була відкрита у 1896 р. археологом В.Хвойкою біля м. Трипільля на Київщині.

Культура шнурової кераміки - назва археологічних культур пізнього енеоліту, поширених у лісовій і лісостеповій зонах Північної, Центральної і Східної Європи наприкінці 3 — середини 2 тисячоліття (в основному 2300—1700) до н. е.

Зарубинецька культура - археологічна культура кін. 3 ст. до н. е. – 2 ст. н. е. Була поширена на Прип'ятському Поліссі, Середньому і Верхньому Придніпров'ї .

Черняхівська культура - археологічна культура, яка існувала в 100–500 роках нашої ери. Поширена на території лісостепової України між Сіверським Донцем на сході та Дністром, Прутом і вздовж Бугу.

Література

1. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
2. Павлова О. Ю. , Мельничук Т. Ф. , Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
3. *Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. – С. 69 – 127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : [http://6201.org.ua/files/1/ukr ta zar kulultura.zip](http://6201.org.ua/files/1/ukr%20ta%20zar%20kulultura.zip)

Тема 3. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства

Періодизація та сутнісні ознаки культури Київської Русі. Прийняття християнства та його вплив на розвиток культури Київської Русі. Дохристиянське культурне середовище в Київській Русі. Візантійський вплив на культуру Київської русі. Мова, писемність, освіта, наукові знання та література. Містобудування й архітектура. Скульптура, живопис, декоративно-прикладне мистецтво. Музичне мистецтво. Культура Галицько-Волинського князівства як складова частина історії Давньої Русі.

Ключові поняття та терміни

Теоцентризм - філософська концепція, в основі якої лежить розуміння Бога як абсолютного, досконалого, найвищого буття, джерела всього життя і будь-якого блага.

Протоукраїнська мова – мова, яка функціонувала у світських колах.

Старослов'янська мова - (церковнослов'янська), мова, що обслуговувала потреби релігії.

Кирилиця, глаголиця – писемність створена на основі грецького алфавіту.

Школа «книжного вчення» - державні школи для підготовки дітей князівської знаті до діяльності у різних сферах державного, культурного та церковного життя.

Монастирська школа – школа для монахів.

Школа грамоти – міська школа в якій навчалися діти бояр, купців, заможних ремісників здебільшого на кошти батьків.

Годувальництво - форма домашнього виховання дітей князівської знаті.

Житія - життєписи святих мучеників і князів, які стали жертвами князівських усобиць.

Патерики - збірки оповідань про подвиги пустельників, ченців.

Апокрифи - неканонізовані перекази на біблійні теми, близькі до житійної літератури.

Літописи - історичні твори, у яких розповідь велася за роками («літами») і які містили не тільки стислі записи, а й цілі новели, перекази та легенди про окремі історичні події.

Билини - словесне втілення патріотичних ідей, усний переказ боротьби народу за незалежність, уявлення про героїв-богатирів, наділених мудрістю, силою, красою.

Дитинець - князівський двір, житла дружинників і бояр.

Окольний град – місце де жила переважна частина міського населення

Посад - околиця, заселена ремісниками й торговцями з рядами крамниць та майстерень.

Культова архітектура - будівництво храмів, що стали символом утвердження нової релігії.

Оборонна архітектура - міські брами, надбрамні вежі, ворота, вали, фортеці.

Мозаїки, фрески - монументальний живопис.

Рельєфи - скульптурна композиція виконана на площині і пов'язана з тлом.

Гаптування - художнє шитво.

Колти, чернь, скань, зернь - ювелірне мистецтво.

Історичні постаті

Князі Аскольд, Дір, Ігор, Ольга, Володимир. Кирило, Мефодій, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Літописець Нестор, Іконописці Григорій, Алімпій, Дмитро Солунський, Князь Данило Галицький.

Література

1. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. С. 88 – 149.
2. Павлова О. Ю. , Мельничук Т. Ф. , Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 121 – 157.
3. *Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. – С. 112 – 140. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://6201.org.ua/files/1/ukr_ta_zar_kulultura.zip

Тема 4.Українська культура в епоху Відродження та Реформації (XIV – XVI ст.)

Суспільно-політичне життя в Україні XIV – XVI ст. Українська культура в період Відродження та Реформації XIV – XVI ст. Розвиток освітніх процесів на території України в епоху відродження. Гуманістичний рух в Україні. Діяльність національно-релігійних та громадсько-культурних об'єднань (братств) та культурно-освітніх осередків. Полемічна література. Розвиток книгодрукування в Україні. Острозька Біблія. Архітектура та образотворче мистецтво, музична культура України періоду Відродження. Феномен козацької культури.

Ключові поняття та терміни

Люблінська унія – (1569 р.) об'єднання Великого князівства Литовського з Польським королівством в єдину державу – Річ Посполиту.

Брестська церковна унія – (1596 р.) об'єднання православної та католицької церков.

Ренесанс, Відродження – культурно-філософський рух кінця Середньовіччя – початку Нового часу (XIV – XVI ст.), що ґрунтувався на ідеалах гуманізму та орієнтувався на спадщину античності.

Реформація - багатоплановий релігійний, соціально-політичний та ідеологічний рух XVI —XVII ст., спрямований проти середньовічної католицької церкви.

Братства - національно-релігійні та громадсько-культурні об'єднання міського населення, православного духовенства, шляхти, які почали виникати у кінці XVI ст. для захисту соціально-економічних інтересів і духових цінностей українського народу.

Полемічна література - оригінальне явище української духовної культури дістало таку назву від свого головного завдання – полемізувати з представниками інших конфесій, насамперед католицизму, що прагнули поширити свій вплив на православне населення.

Ренесансний, готичний та романський стилі в архітектурі - західноєвропейські стилі.

Фресковий живопис – зображення страстей Христових, Змієборця, сюжетів про Богородицю тощо.

Світський жанр живопису – портрети, історичний живопис, пейзаж.

Історичні постаті

Князь Костянтин Острозький, Іван Федоров, Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський, Григорій Чуй Русин, Юрій Рогатинець, Кирило-Транквіліон Ставровецький, Герасим Смотрицький, Дем'ян Наливайко, Василь Суразький, Клірик Острозький, Петро Сагайдачний, Петро Могила, Іван Борецький, Мелетій Смотрицький, Касіян Сакович,

Герасим Смотрицький, Іван Вишенський, Василь Суразький, Христофор Філалет, Захарій Копистенський, Клірик Острозький, Петро Скарга, Іпатій Потій, Щасний Жебровський, Бенедикт Гербест, Дмитро Вишневецький (Байда).

Література

4. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
5. Павлова О. Ю. , Мельничук Т. Ф. , Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
6. *Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. – С. 69 – 127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://6201.org.ua/files/1/ukr_ta_zar_kulultura.zip

Модуль 2

Змістовий модуль 2.

Українська культура ХУІІ - ХІХ ст.

Тема 5. . Феномен українського бароко (ХУІІ - ХУІІІ ст.).

Українська культура другої половини ХУІІ – ХУІІІ ст. Особливості церковного життя та освіти у другій половині ХУІІ –ХУІІІ ст. Формування українського національного культурного середовища, відновлення культурних пам'яток Києва. Наука та філософська думка у другій половині ХУІІ –ХУІІІ ст. Українська література та книгодрукування у другій половині ХУІІ –ХУІІІ ст. Барокова архітектура та образотворче мистецтво у другій половині ХУІІ – ХУІІІ ст. Розвиток українського музичного та театрального мистецтва у другій половині ХУІІ – ХУІІІ ст.

Ключові поняття та терміни

Бароко – стиль в архітектурі, що передбачає велику кількість прикрас зовні і всередині будівлі, складність архітектурної конструкції, розробку складних просторових ансамблів, синтез різних видів мистецтва.

Козацьке бароко - своєрідний стиль, який поєднував українські та європейські традиції.

Партесний спів - вид церковного багатоголосного хорового співу, який на початку ХУІІ ст. замінив одноголосний.

Козацькі літописи - історико-літературні твори другої половини ХVІІ — середини ХVІІІ ст., присвячені козацьким війнам.

Шкільна драма – новий стиль в літературі, що розробляв не тільки релігійні, а й світські теми. Його мета полягала передусім у допомозі учням і студентам у вивченні творів грецьких та римських авторів, а також Біблії.

Парсуни — портрети, виконані прийомами іконописної техніки.

Вертеп - гумористичні сценки з народного життя, які ставили на площах у відкритих театрах-балаганах студенти.

Інтермедія - невеличкий розважальний драматичний твір, який виконують між актами вистави.

Акровірші - твір комбінаторної поезії, вірш, в якому перші літери кожного рядка, прочитувані згори вниз, утворюють слово або речення, найчастіше — ім'я того, кому присвячується.

Історичні постаті

Митрополит Петро Могила, філософи Феофан Прокопович та Григорій Сковорода; *літописці* Самійло Величко й Григорій Граб'янка, поет Дмитро Туптало, письменники: Лазар Баранович, Іоанікій Галятовський, Антоній Радивиловський, Іван Величковський, Феофан Прокопович, Дмитро Туптало (Ростовський), Стефан Яворський, Митрофан Довгалецький, Василь Григорович-Барський, Григорій Граб'янка, Самійло Величко, Петро Кохановський, Іван Некрашевич, Григорій Сковорода; *іконописці*: Федір Сенькович, Микола Петрахович, Іван Руткович; *живописці*: Антін Лосенко,

Дмитро Левицький і Володимир Боровиковський; *композитори*: Максим Березовський та Дмитро Бортнянський; *поетеса*: Маруся Чурай.

Література

7. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
8. Павлова О. Ю. , Мельничук Т. Ф. , Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
9. *Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. – С. 69 – 127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : [http://6201.org.ua/files/1/ukr ta zar kulultura.zip](http://6201.org.ua/files/1/ukr%20ta%20zar%20kulultura.zip)

Тема 6. Епоха просвітництва та романтизму в Україні (кін XVIII ст. – пер. пол. XIX ст.)

Освіта та наука у XIX ст.. Товариство «Просвіта». Праці з історії України. Наукове товариство ім. Т.Шевченка, його творчий доробок. Нова українська література XIX ст. Становлення української фольклористики як науки. Архітектура та містобудування в Україні у XIX ст. Українське музичне та театральне мистецтво у XIX ст. Розвиток українського живопису у XIX ст.

Ключові поняття та терміни

Національно-культурне відродження - соціальний та політичний рух на території Російської та Австро-Угорської імперій, що виступав за національно-культурне відродження й становлення української нації.

Романтизм - ідейний рух у літературі й мистецтві, що виник наприкінці ХУІІІ ст. у Німеччині, Великій Британії й Франції, поширився на початку ХІХ ст. в Російській імперії, Польщі й Австрії, а з середини ХІХ ст. охопив інші країни Європи, а також Північної та Південної Америки.

Класицизм - стриманий, академічний стиль в архітектурі.

Історіографія - дисципліна, що вивчає історію історичної науки.

Народна творчість - колективна художня літературна і музична діяльність народу, яка засобами мови зберегла знання про життя і природу, давні культи і вірування, а також відбиток світу думок, уявлень, почуттів і переживань, народно-поетичної фантазії.

Нова українська література - період в історії української літератури, що охоплює ХІХ століття і характеризується становленням нової, ближчої і зрозумілішої для народу літератури.

Народництво - ідеологія і громадсько-політичний рух, що охопив вихідців із дворянства та різночинної інтелігенції Російської імперії у 60-х – 80-х роках ХІХ ст. Представники цього напрямку виражали інтереси селянської демократії, поєднуючи радикальну, буржуазну, демократичну й антикріпосницьку програму з ідеалами утопічного соціалізму.

Просвіти - поширення знань (як процес, так і відповідна діяльність). Термін був поширений у ХІХ ст. та на початку ХХ ст. (на початку серед українофілів Галичини).

Валуєвський циркуляр – (1863 р.) таємне розпорядження міністра внутрішніх справ Російської імперії Петра Валуєва до територіальних цензурних комітетів, в якому наказувалося призупинити видання значної частини книг, написаних «малоросійською», тобто українською мовою.

Емський указ - розпорядження російського імператора Олександра ІІ від 18(30) травня 1876, спрямоване на витіснення української мови з культурної сфери (церква, музика, книгодрукування (заборона ввезення на територію імперії книг, що надруковані українською мовою)) і обмеження її лише побутовим вжитком.

Головна Руська Рада - перша українська політична організація в Галичині. Створена 2 травня 1848 у Львові під час революції в Австрійській імперії для оборони прав українського населення.

Реалізм - стиль і напрям у літературі та мистецтві, які ставили метою правдиве відтворення дійсності в її типових рисах.

Соціалізм - соціально-економічні ідеї, вчення та ідеології, основною ціллю та ідеалом яких є здійснення принципів соціальної справедливості, свободи та рівності.

Історичні постаті

Освіта: вчений-економіст, винахідник, просвітник - Василь Назарович Каразін, математик – Тимофій Федорович Осиповський, Михайло Васильович Остроградський, письменник Петро Гулак-Артемівський, історики: Микола Іванович Костомаров та Дмитро Іванович Багалій, біолог-І.Мечников, економіст - С.Кузнець, фізик - Л.Ландау, вчений-енциклопедист - Михайло Олександрович Максимович, історик - Михайло Грушевський, історики й філологи: М. Максимович, В. Цих, Ф. Домбровський, І. Нейкірх, М. Костомаров, П. Павлов, В. Антонович, В. Іконніков, І. Луцицький, М. Драгоманов, В. Перетц, М. Довнар-Запольський, М. Дашкевич, А.Лобода, Ф. Вовк, Ф. Фортинський, Ю. Кулаковський, С. Єфремов, А. Кримський, О. Гермайзе, Є. Тарле, Н. Полонська-Василенко, О. Оглоблін, В.Б.Антонович.

Наука: Ілля Мечников, Микола Гамалія, Микола Бекетов, Д.Заболотний, В.Високович, М.Кибальчич, М. Церетелі, М. Максимович. І. Срезневський, Дмитро Яворницький, Олександра Єфименко, Федір Вовк.

Література: І. Котляревський, Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка, Левко Боровиковський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Тараса Шевченко, Павло Куліш, Марко Вовчок (М.Віленська), Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний (П.Я.Рудченко), Павло Грабовський, Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський.

Архітектура: Андрій Воронихін, Андріян Захаров, Олександр Брюллов, Василь Стасо, Вікентій Беретті, А Меленський.

Театр: Михайло Щепкін, Іван Карпенко-Карий, Марія Заньковецька, Ганна Затиркевич, Марко Кропивницький, Михайло Старицький.

Музика: Остап Вересай, Іван Кравченко-Крюковський, Гнат Гончаренко, Терентій Пархоменко, Михайло Кравченко, Андрій Шут, Микола Лисенко.

Живопис:

В. Тропінін, В. Штернберг, І. Айвазовський, Архип Куїнджі, І. Крамський, К. Трутовський, М. Пимоненко,

Література

1. Гіптерс З.В. Культурологічний словник-довідник: Київ, 2006. 328 с.
2. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
3. Павлова О. Ю. , Мельничук Т. Ф. , Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
4. *Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. – С. 69 – 127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://6201.org.ua/files/1/ukr_tz_kulultura.zip

Тема 7. Українська культура на шляху національного відродження (друга половина XIX ст. – перше двадцятиріччя XX ст.)

Розвиток культури України на рубежі XIX –XX ст. Суспільно-політичний рух в Україні. Демократичні тенденції розвитку освіти на початку XX ст. Українська наука початку XX ст. Нові технічні відкриття, та їхнє впровадження в Україні. Українське мистецтво на початку XX ст.. (неоромантизм, експресіонізм, авангард). Революційно-демократичний напрям в українській літературі. Розвиток культури України в 1917-1921 рр. Мистецтво України 1917-1921 рр.: театр, музика, образотворче мистецтво та архітектура.

Ключові поняття та терміни

Культурна революція - радикальні перетворення інтелектуально-ідеологічної сфери.

«Розстріляне відродження» - духовно-культурне та літературно-мистецьке покоління 20-х і 30-х рр. ХХ ст. в Українській СРР, яке дало високохудожні твори у галузі літератури, філософії, живопису, музики, театру, кіно та яке було знищене сталінським режимом.

Модернізм - загальна назва напрямів мистецтва та літератури кінця ХІХ - поч. ХХ ст., що відображували кризу буржуазної культури і характеризували розрив із традиціями реалізму та естетикою минулого.

Авангардизм - напрям у літературі ХХ століття, пов'язаний із руйнуванням традиційних форм і канонів. До авангардистських стильових течій відносять футуризм, експресіонізм, конструктивізм, дадаїзм, сюрреалізм, імажинізм, абстракціонізм, кубізм.

«Гарт» - союз українських пролетарських письменників, організований в 1923. Ідеолог — Василь Еллан-Блакитний.

«Плуг» - літературно-мистецька організація. Повна назва Спілка селянських письменників України. Заснована в Харкові в 1922 р.

«Пролеткульт» - культурноосвітня і літературно-мистецька організація. Створена у вересні 1917.

ВАПЛІТЕ - Вільна академія пролетарської літератури (**ВАПЛІТЕ**) — літературне об'єднання в Україні. Виникло в Харкові, існувало з січня 1926 по 28 січня 1928 року .

Неокласики - група українських поетів та письменників-модерністів початку 20 ст. До **неокласиків** належали Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Освальд Бургардт (псевдонім Юрій Клен), Максим Рильський.

Футуристи - М. Семенко, Гео Шкурупій, В. Поліщук, О. Слісаренко, Ю. Шпол (М. Яловий), Ю. Яновський, М. Бажан, М. Терещенко, О. Влизько, Д. Бузько, Л. Зимний, О. Мар'янов, О. Полторацький та ін.

Імпресіонізм – в українській літературі елементи поезики імпресіонізму на реалістичній основі використовували А. Чехов, М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська, М. Руданський, ранній М. Ірчан, В. Чумак.

Характерними рисами їх імпресіонізму були психологізм у змалюванні персонажів, прагнення відтворити найтонші зміни в настроях, схопити миттєве враження.

Експресіонізм – окремої експресіонистичної течії в укр. літературі не склалося, але елементи поетики експресіонізму використовували Л. Курбас, М. Хвильовий, О. Довженко, В. Підмогильний, М. Бажан, Т. Осьмачка, О. Влизько.

Символісти - представниками в укр. літературі цього напрямку є О. Олесь – витончений лірик, поет любові й «пораненого серця», В. Пачовський, М. Філянський, який шукав семантичних «знаків» для вираження невломних індивідуальних переживань, С. Черкасенко, Г. Чуприна, який вражав дивовижною мінливістю риторики, багатством звукового інструментування, спонтанною емоційністю. Елементи символізму є у Г. Михайличенка, А. Заливчого, раннього М. Хвильового, раннього А. Головка.

Історичні постаті

Архітектура: В. Нагірний, І. Левитський, В. Кричевський. Скульптори: Т. Гаврило, М. Паращук. *Композитори:* Я. Степовий, К. Стеценко, М. Леонтович, С. Людкевич. *Наука:* В. Стеклов, Д. Синдов, С. Берштейн, Д. Рожанський, С. Реформаторський, І. Осипов, О. Северцов, С. Навалишин, В. Арнольдї, В. Данилевський, М. Трінклер, М. Гіршман, М. Гамалія, Д. Заболотний, А. Краснов, Левко Мацієвич, О. Єфименко, В. Іконников, Д. Багалій, В. Барвінський, Д. Яворницький, В. Біднов, Я. Новицький. *Література:* В. Винниченко, О. Кобилянська, М. Яцків, О. Олесь, Г. Михайличенко, А. Заливчий, М. Семенко, Гео Шкурупій, В. Поліщук, О. Слісаренко, Ю. Шпол (М. Яловий), Ю. Яновський, М. Бажан, М. Терещенко, О. Влизько, Д. Бузько, Л. Зимний, О. Мар'янов, О. Полторацький, Л. Курбас, М. Хвильовий, О. Довженко, В. Підмогильний, М. Бажан, Т. Осьмачка, О. Влизько. *Образотворче мистецтво:* Г. Нарбут, Василь Єрмилов, Михайло Жук, Іван Падалка, Володимир Заузе, Киріака Костанді, Федора Кричевського, Олександра Мурашка. Георгій Нарбут, Іван Труш, Антон

Монастирський, Осип Курилас. *Театр*: Іван Мар'яненко, Лесь Курбас, Микола Садовський, Панас Саксаганський, Кирило Стеценко, Амвросій Бучма, Мар'ян Крушельницький, Олімпія Добровольська, Олександр Сердюк, Наталя Ужвій, Юрій Шумський. *Музика*: Г. Верьовка, П. Козицький, Л. Ревуцький.

Література

1. *Історія української культури: курс лекцій* / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
2. Павлова О. Ю. , Мельничук Т. Ф. , Грищенко І. В. *Історія української культури: навч. посіб.* / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
3. *Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. – С. 69 – 127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://6201.org.ua/files/1/ukr_ta_zar_kulultura.zip
4. *Культурологія: теорія та історія культури: навч. пос.* / за ред. І. І. Тюрменко. 2 –ге вид. Київ, 2005. 368 с.
5. Висоцький О. Ю. *Історія української культури: навч. пос.* Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.nbu.gov.ua/books/2009/09vojiuk.pdf>
6. Ліхолат О. В., Дігтяр П. А., Боєва С. Ю. *Історія української культури: курс лекцій* / під заг. ред.. С. О. Костилевої. Київ: НТУ «КП», 2010. 214 с.

Змістовий модуль 3.

Українська культура ХХ – ХХІ ст.

Тема 8. Українська культура у міжвоєнний період, роки Другої світової та Великої вітчизняної воєн (1920-1945). Розвиток культури в УРСР (1945-1991)

Основні тенденції культурного розвитку в 1920-і роки. Політика «українізації». Розвиток освіти у 20-30-ті рр. ХХ ст. Кампанія з ліквідації не писемності дорослих. Розвиток науки у 20-30 рр. ХХ ст. Всеукраїнська академія наук. Основні літературні течії 20-30 –х років ХХ ст. в Україні та їхні представники. Театральне мистецтво та кінематограф, образотворче мистецтво та скульптура, музичне мистецтво України у 20-30 рр. ХХ ст. Українські культурні діячі – жертви сталінського терору. Становище української культури під час німецько-фашистської окупації Відбудова матеріальної бази культури та ідеологізація культурного життя України у післявоєнний період до 1991 р Період «перебудови» в Україні як передумова національного відродження української культури

Ключові поняття та терміни

Ідеологізація культури - прагнення поставити культуру на службу певних соціальних груп, класів та інших спільностей.

Коренізація - політика залучення представників корінного населення радянських республік та автономій до місцевого керівництва та надання офіційного (а інколи — й панівного) статусу їхнім національним мовам. Проводилася у СРСР протягом 1920-х років

Ліквідація неписемності - скорочено: «лікнеп» — культурно-освітня кампанія; її здійснювала більшовицька партія у 20–30-ті роки ХХ ст.; кампанію спрямовано подолати неписьменність серед широких верств населення, передусім сільського.

Націоналізм - ідеологія і напрямок політики, базовим принципом яких є теза про цінність нації як найвищої форми суспільної єдності та її первинності в державотворчому процесі.

Національна свідомість - сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів.

Нація - історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які складають її ознаки.

Шовінізм - пропагування переваги одного народу (нації) над іншими народами (націям) й обґрунтування «права» на дискримінацію та пригнічення інших націй.

Соцреалізм - термін, що закріпився у радянському мистецтвознавстві для позначення художнього методу та стилю, що панував у СРСР з 1930-х.

Утилітаризм - ідеалістичне філософсько-етичне вчення, в основі якого лежить оцінювання речей, предметів, процесів, явищ з точки зору їх корисності, можливості їх використання для досягнення цілей і задоволення потреб.

Конформізм - морально-політичний термін, що означає пасивне, пристосовницьке прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання існуючого стану речей, законів, норм, правил, безумовне схиляння перед авторитетами, ігнорування унікальності поглядів, інтересів, уподобань естетичних та інших смаків окремих людей і т. д.

Уніфікація - приведення до одноманітності, до єдиної форми або системи.

Політичний терор - неприховане насилля представників влади з використанням державного апарату проти народу з метою придушення не тільки опозиції, але й всього загалу, з метою викликати жах і залишити думки про опір.

Репресії - каральні заходи, покарання, вжиті державними органами.

Шістдесятництво - назва нового покоління радянської та української національної інтелігенції, щоввійшла культуру (мистецтво, літературу тощо) та політику в СРСР в другій половині 1950-х — у період тимчасового послаблення комуністично-більшовицького тоталітаризму та хрущовської «відлиги» (десталінізації та деякої лібералізації) і найповніше себе творчо виявила на початку та в середині 1960-х років (звідси й назва).

Історичні постаті

Освіта: А. Макаренко, Г. Гринько, О. Шумський, М. Скрипник.
Наука: В. Вернадський, Д. Заболотний, М. Крилов, М. Туган-Барановський, О. Корчак-Чепурківський, С. Єфремов, О. Богомолець, Є. Патон, М. Стражеско, Ф. Яновський, В. Філатов, М. Боголюбов, С. Корольов, М. Янгель, В. Глушко, І. Шмальгаузен, М. Амосов, М. Бурденко.
Література: О.Олесь, М. Вороний, Г.Чупринка, М. Філянський, О. Кобилянська, Д. Загул, Я. Савченко, М.Терещенко, П.Тичина, В. Ярошенко, М. Семенко, Г. Шкурупій, М. Ірчан, М.Терещенко, М. Бажан, Ю. Яновський, М.Зеров, М. Рильський, П. Филипович, М. Драй-Хмар, О. Бургард, М. Яловий, А. Любченко, М. Куліш, М. Бажан, С. Пилипенко, А. Головка, П. Панч, В. Сосюра, О. Вишня, А. Малишко, Л. Первомайський, О. Гончар. І. Драч, Л. Костенко, А. Малишко, М. Стельмах. *Театр:* А. Бучма, М. Крушельницький, О. Мартиненко, П. Саксаганський, Ю. Шумський, В. Василько, Й. Гірняк, О. Добровольська, Н.Ужвій, В. Чистякова, М. Заньковецька, О. Довженко, І. Санченко, І. Кавалерідзе, Л. Луков, М. Литвиненко-Вольгемут, З. Гайдай, М. Гришко, І. Паторжинський, Г. Юра, Б. Гмиря, К. Хохлов, Ю. Лавров, М. Романов, А. Бучма, Є. Пономаренко, А. Роговцева, Д. Гнатюк, А. Солов'яненко, А. Мокренко, М. Кондратюк, Є. Мірошніченко. *Образотворче мистецтво:* М. Бойчук, М. Дерегус, М. Бурачек, В. Касіян, Ф. Кричевський, Г. Нарбут, В. Петрицький, О. Павленко, І. Падалка, М. Самокиш, Г. Світлицький, К. Трохименко, І. Гончар, Г. Собачко, М. Приймаченко, П. Власенко, М. Дерегус, М. Божій, К.Трохименко, О. Шовкуненко, В. Бородай, Т. Яблонська. *Музика:* Б. Лятошинський, Г. Хоткевич, Г. Верьовка, Л. Ревуцький, В. Косенко, Б. Лятошинський, О. Чишка, К.Данькевич, Д. Клебанов, А. Філіпенко, Г. Жуковський, А. Свечников, М. Вериківський, В. Гомоляка, К. Домінчен, М. Колесса, Г. Майборода, А. Кос-Анатольський, С. Людкевич, Ю. Мейтус, А. Штогаренко, Б. Лятошинський, М. Скорульський, Георгій і Платон Майбороди, Сергій Параджанов.

Література

1. Історія української культури: курс лекцій / за ред. Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
2. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В. Історія української культури: навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
3. Українська та зарубіжна культура: підручник / за ред. В.О. Лозового. Харків, 2006. 376 с.
4. Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни /за ред. Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : [http://6201.org.ua/files/1/ukr ta zar kulultura.zip](http://6201.org.ua/files/1/ukr%20ta%20zar%20kulultura.zip)
5. Висоцький О. Ю. Історія української культури: навч. пос. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.nbu.gov.ua/books/2009/09vojiuk.pdf>
6. Ліхолат О. В., Дігтяр П. А., Боєва С. Ю. Історія української культури: курс лекцій / під заг. ред. С. О. Костилюєвої. Київ: НТУ «КП», 2010. 214 с.

Тема 9. Культуротворчі процеси в Україні в умовах незалежності

Відродження української культури на сучасному етапі. Мовне питання в умовах незалежності. Стан та проблеми розвитку сучасної освіти в Україні. Здобутки науки й мистецтва Культура України на сучасному етапі. Види субкультур на території України. Церковне життя на території сучасної України. Інтеграція української культури до загальноєвропейського та світового культурного простору. Вклад української діаспори в розвиток сучасної української культури.

Ключові поняття та терміни

Генна інженерія - це біотехнологічний прийом, спрямований на конструювання рекомбінантних молекул ДНК на основі ДНК, взятої з різних

джерел, сукупність прийомів, методів і технологій одержання рекомбінантних РНК і ДНК, виділення генів з організму (клітин), здійснення маніпуляцій з генами і введення їх в інші організми.

Дисидентство - це опозиційний рух проти панівного державного ладу, протистояння офіційній ідеології та політиці.

Діаспора - етнічна, в першу чергу релігійна (конфесійна) та мовно-культурна спільнота або сукупність індивідів, які існують та зберігаються за межами свого материнського регіону, і котрі усвідомлюють свою генетичну або духовну з ним єдність.

Космополітизм - ідеологія світового громадянства, що віддає пріоритет відчуттю приналежності людини до всього людства над усіма іншими соціальними зв'язками, загальнолюдським цінностям над культурними традиціями окремих держав, народів, націй.

Менталітет – сукупність розумових, емоційних, культурних особливостей особистості, ціннісних орієнтацій і установок, що притаманні соціальній або етнічній групі людей.

Міжнародна асоціація українців - об'єднання науковців, які вивчають історію і культуру України й українського народу. Заснована у 1989 році на установчій конференції в Неаполі вченими НАН України, Українського наукового інституту Гарвардського університету (США), Канадського інституту українських студій, неапольського інституту досліджень Сходу.

Плюралізм - позиція, згідно з якою існує кілька або безліч незалежних та несвідомих один до одного початків або видів буття, підстав і форм знання, стилів поведінки та ін.

Історичні постаті

Література: Ю. Андрухович, О. Ірванець, В. Неборака, Ю. Позаяк, В. Недоступ; І. Лучук, Н. Гончар; І. Андрусак, І. Ципердюк; Н. Гончар, Р.Козицький, В. Костирко, А. Крамаренко, О. Забужко, Ю. Андрухович, І. Калинець, Л. Подерев'янський, В. Габор, Ю. Винничук, М. Матіос, В. Діброва, К.Москалець. *Мистецтво:* Г. Кучер, М. Городник, Ю. Денищук,

Л.Приходько; И. Терещук І. Снігур, К. Гуржий-Крахмаленко, Н. Авдієнко, О. Паталаха, О. Авдієнко, Л. Волкова, Ж. Баркар, Н. Критович, М. Гоцуляк, Д. Мимрик, Віра й Ганна Павленко, В. Клименко, Н. Білоконь, П. Глушенко, Н. Пікуш, А. Пікуш, О. Сухоліт, В. Цаглов, А. Савадов, О. Харченко, М.Кривенко, О. Петрова, Т. Сильваші, Д. Фишенко, Д. Корсунь, П.Тараненко, Ж. Василевська, О. Андрієв, М. Жуков, Д. Оболончик, С. Давидов, Л. Бернат, Н. Вітковська, О. Балакін, А. Куш, І. Жук, С. Тучинський, С. Алексієв, Г. Зайченко, О. Самойлик, С. Савченко, І. Білик, А. Данилко (Верка Сердючка), Асія Ахат, Руслана Лижичко, Н. Могилевська, О. Пономарьов. *Театр*: Богдан Ступка, Роман Віктюк, Михайло Мельник. *Кіно*: В. Савельєв, М. Кац, В. Новак, К. Муратова.

Література

1. Довжик І. В. Історія культури України: підручник. Луганськ, 2009. 552 с.
2. Історія української культури: курс лекцій / за ред. Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: «ФІНН», 2010. 408 с.
3. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В. Історія української культури: навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 118 с.
4. Українська та зарубіжна культура: підручник / за ред.. В.О. Лозового. Харків, 2006. 376 с.
5. Українська та зарубіжна культура: навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни /за ред. Р. М. Вечірко та ін. Київ: КНЕУ, 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://6201.org.ua/files/1/ukr_ta_zar_kulultura.zip
6. Висоцький О. Ю. Історія української культури: навч. пос. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://www.nbu.gov.ua/books/2009/09vojiuk.pdf>
7. Ліхолат О. В., Дігтяр П. А., Боєва С. Ю. Історія української культури: курс лекцій / під заг. ред. С. О. Костилюєвої. Київ: НТУ «КП», 2010. 214

с.

8. Ушкалов Л. Світ українського бароко. Харків, 1994. 84 с.

5.1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лек	сем	лаб роб	інд роб	сам роб		лек	сем	лаб роб	інд роб	сам роб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1												
<i>Стародавня культура</i>												
Тема 1. Культура як соціальне явище.	8	2	2			4						
Тема 2. Культура первісного суспільства.	8	2	2			4						
Тема 3. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	10	2	2			6						
Тема 4. Українська культура в епоху Відродження та Реформації (XIV – XVI ст.)	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 1	34	8	8			18						
Модуль 2												
Змістовий модуль 2												
<i>Українська культура XVII - XIX ст.</i>												
Тема 5. Феномен українського бароко (XVII - XVIII ст.).	10	2	2			6						
Тема 6. Епоха просвітництва та романтизму в Україні (кін XVIII ст. – пер. пол. XIX ст.)	8	2	2			4						

Тема 7. Українська культура на шляху національного відродження (др. половина XIX ст. – пер.двадцятиріччя XX ст.)	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 2	28	6	6			16						
Змістовий модуль 3. <i>Українська культура XX – XXI ст.</i>												
Тема 8 Українська культура у міжвоєнний період, роки Другої світової та Великої вітчизняної воєн (1920-1945). Розвиток культури в УРСР (1945-1991) культуру.	8	2	2			4						
Тема 9. Культуротворчі процеси в Україні в умовах незалежності	8	2	2			4						
ІНДЗ	12					12						
Разом за змістовим модулем 3	28	4	4			12	8					
Усього годин	90	18	18			12	42					

5.2. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	<p style="text-align: center;">Модуль 1.</p> <p>Змістовий модуль 1. Стародавня культура Тема 1. Культура як соціальне явище.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та сутність культури 2. Функції, структура й типологія культури. 3. Характеристика української культури. 4. Періодизація української культури. 5. Джерельна база та принципи вивчення історії української культури. 	2	

2	<p>Тема 2. Культура первісного суспільства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Періодизація первісної культури України. 2. Трипільська культура та її здобутки. 3. Скіфська культура та її вплив на українську культуру. 4. Антична епоха та її вплив на українську культуру. 5. Культура давніх слов'ян 	2	
3	<p>Тема 3. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутнісні ознаки культури Київської Русі. 2. Мова та писемність Київської Русі. 3. Освіта, наукові знання та література Київської Русі. 4. Містобудування й архітектура. 5. Скульптура, живопис, декоративно-прикладне мистецтво. 6. Музичне мистецтво Київської Русі. 7. Культура Галицько-Волинського князівства. 	2	
4	<p>Тема 4. Українська культура в епоху Відродження та Реформації (XIV – XVI ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська духовна культура в період Відродження та Реформації XIV – XVI ст. 2. Українські гуманісти. 3. Полемічна література. 4. Книгодрукування в Україні. 5. України періоду Відродження. 6. Козацька культура. 	2	
5	<p align="center">Модуль 2 Змістовий модуль 2 Українська культура XVII - XIX ст.</p> <p>Тема 5. Феномен українського бароко (XVII - XVIII ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська культура другої половини XVII – XVIII ст. 2. Реформування церкви та освіти у другій половині XVII – XVIII ст. 3. Філософські ідей Г.Сковороди, Ф.Прокоповича. 4. Барокова архітектура та образотворче мистецтво у другій половині XVII – XVIII ст. 	2	

6	<p>Тема 6. Епоха просвітництва та романтизму в Україні (кін XVIII ст. – пер. пол. XIX ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості розвитку освіти у XIX ст. 2. Товариство «Просвіта». 3. Наукове товариство ім. Т.Шевченка, його творчий доробок. 4. Архітектура та містобудування в Україні у XIX ст. 5. Музичне та театральне мистецтво у XIX ст. 6. Український живопис у XIX ст. 	2	
7	<p>Тема 7. Українська культура на шляху національного відродження (др. половина XIX ст. – перша пол. XX ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська національна ідея в XIX-XX ст. 2. Українська наука початку XX ст. 3. Революційно-демократичний напрям в українській літературі. 4. Культура України в 1917-1921 рр. 5. Мистецтво України 1917-1921 рр. 	2	
8	<p style="text-align: center;">Змістовий модуль 3 Українська культура XX – XXI ст.</p> <p>Тема 8 Українська культура у міжвоєнний період, роки Другої світової та Великої вітчизняної воєн (1920-1945). Розвиток культури в УРСР (1945-1991) культуру.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні тенденції культурного розвитку в 1920-і роки. Політика «українізації». 2. Кампанія з ліквідації не писемності дорослих. 3. Наука у XX ст. 4. Театральне мистецтво та кінематограф, образотворче мистецтво та скульптура, музичне мистецтво України у XX ст 	2	
9	<p>Тема 9. Культуротворчі процеси в Україні в умовах незалежності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська культура на сучасному етапі. 2. Стан та проблеми розвитку сучасної освіти в Україні. 3. Наука й мистецтво України на сучасному етапі. 	2	

	4. Українська діаспора й сучасна українська культура.		
	Усього годин:	18	

5.3. Самостійна робота

№ з/п	Питання для самостійної роботи	Кількість годин		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	Форма контролю
1	Модуль 1 Змістовий модуль 1 Стародавня культура Тема 1. Культура як соціальне явище.	4		доповідь
2	Тема 2. Культура первісного суспільства.	4		
3	Тема 3. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	6		
4	Тема 4. Українська культура в епоху Відродження та Реформації (XIV – XVI ст.)	4		
5	Модуль 2 Змістовий модуль 2 Українська культура XVII - XIX ст Тема 5. Феномен українського бароко (XVII - XVIII ст.)	6		
6	Тема 6. Епоха просвітництва та романтизму в Україні (кін XVIII ст. – пер. пол. XIX ст.)	4		
7	Тема 7. Українська культура на шляху національного відродження (др. половина XIX ст. – перша пол. XX ст.)	6		
8	Змістовий модуль 3 Українська культура XX – XXI ст. Тема 8 Українська культура у міжвоєнний період, роки Другої світової та Великої вітчизняної воєн (1920-1945). Розвиток культури в УРСР (1945-1991) культуру.	4		
9	Тема 9. Культуротворчі процеси в Україні в умовах незалежності	4		
	Усього годин:	42		

5.4. Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

№	Завдання	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	<p align="center">Модуль 1</p> <p align="center">Змістовий модуль 1</p> <p align="center">Стародавня культура</p> <p>Опрацювання систематичного каталогу наукової бібліотеки ПНПУ імені К. Д. Ушинського.</p>	2	
2	<p align="center">Модуль 2</p> <p align="center">Змістовий модуль 2</p> <p align="center"><i>Українська культура XVII - XIX ст</i></p> <p>Робота з джерелами та науковою літературою</p>	5	
3	<p align="center">Змістовий модуль 3</p> <p align="center"><i>Українська культура XX – XXI ст.</i></p> <p>Робота над підготовкою змісту доповіді</p>	5	
	Усього годин:	12	

6. Методи навчання

- Лекції
- практичні заняття
- лекції із застосуванням презентацій

7. Форми поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль			Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Модулі	Бали	Разом		
Модуль 1	0–40	0–80	0–20	0–100
Модуль 2	0–40			

Питання для самоконтролю

Питання до 1 змістового модулю.

1. Культура як соціальне явище.
2. Типи культур.
3. Риси національної культури.
4. Елементи первісної культури.
5. Характерні риси давньогрецької культури.
6. Давньогрецька наука.

7. Наука у стародавньому Римі.
8. Антична міфологія.
9. Антична література.
10. Сім чудес світу.
11. Вплив християнства на розвиток культури середньовічної Європи.
12. Романський і готичний архітектурні стилі.
13. Особливості середньовічної Західноєвропейської науки і освіти.
14. Релігія в Давньоруській державі.
15. Пам'ятки писемності і літератури.
16. Літописи XII-XIII століть.
17. Давньоруські архітектура і образотворче мистецтво.
18. Давньоруський фольклор.

Питання до 2 змістового модулю.

19. Релігійні братства на Україні. Їх вплив на стан освіти.
20. Розвиток книговидавництва на Україні у 16 столітті.
21. Розвиток освіти в 17-18 століттях. Києво-Могилянська академія.
22. Філософська думка на Україні у 18 столітті.
23. Українська література 18 століття.
24. Українська музична культура 17-18 століть.
25. Українська архітектура 18 століття.
26. Структура освіти на Україні у 1 половині 19 століття.
27. Українська наука 19 століття.
28. Українська література 1 половини 19 століття.
29. Українська література 2 половини 19 століття.
30. Стиль класицизму і еkleктики в архітектурі.
31. Українське образотворче мистецтво 19 століття.
32. Українська музична культура 19 століття.
33. Загальна і професійна освіта на Україні у 2 половині 19 століття.
34. Українська література початку 20 століття.
35. Особливості розвитку української радянської літератури.
36. Політика українізації 1920-1930-х років.
37. Українська наука 20 століття.
38. Український театр.
39. Українське кіномистецтво.
40. Українська естрада.
41. Українська музична культура 20 століття.
42. Українське образотворче мистецтво 20 століття.

Питання до 3 змістового модулю.

43. Ренесанс в образотворчому мистецтві.
44. Особливості європейської літератури епохи Відродження.
45. Стиль бароко в архітектурі.
46. Головні риси гуманістичного вчення про людину і особливості ідеології

Просвітництва.

47. Літературні течії 18 століття.
48. Європейські музичні школи 17-18 століття.
49. Європейське образотворче мистецтво 17-18 століть.
50. Класицизм в архітектурі.
51. Романтизм як художній метод.
52. Література Романтизму.
53. Розвиток національних музичних шкіл європейських народів.
54. Романтична школа в образотворчому мистецтві.
55. Українсько-російські наукові досягнення в ХІХ столітті.
56. Українці в російській літературі ХІХ століття.
57. Російський вплив на українську музичну культуру і образотворче мистецтво ХІХ століття.
58. Українська драматургія і російський театр.
59. Українська тема в російському образотворчому мистецтві ХІХ століття.
60. Особливості взаємодії літератур народів СРСР.
61. Радянське кіномистецтво.
62. Радянське музичне мистецтво.
63. Радянське образотворче мистецтво.
64. Радянська естрада.
65. Наукові школи народів СРСР і країн СНД.

8. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення: опорні конспекти лекцій; спеціальна література, яка представлена у бібліотеці університету та в мережі Інтернет; друковані періодичні видання; електронні видання та комп'ютерні методики; психодіагностичні тести в паперовому і електронному вигляді; ілюстративний матеріал

9. Рекомендована література

Базова

1. Бичко А. К. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: курс лекцій. 1992. 392 с.
2. Бокань В. А., Польовий Л. П. Історія культури України. Київ, 1998. 232 с.
3. Гіптерс З.В. Культурологічний словник-довідник. Київ, 2006. 328 с.
4. Довжик І. В. Історія культури України: підручник. Луганськ, 2009. 552 с.
5. Закович М. М., Зязюн І. А., Семашко О. М. Культурологія: Українська і зарубіжна культура: навч. посіб. 2-е вид. Київ, 2006. 567 с.
6. Історія української та зарубіжної культури: навч. посібник/ за ред. С. М. Канчука В. Ф. Остафійчука. Київ, 2004. 358 с.
7. Історія української культури: курс лекцій /за ред. Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. Харків: Вид-во «ФІНН», 2010. 408 с.

8. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В. Історія української культури: навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 108 с.
9. Кордон М. В. Українська і зарубіжна культура: підручник. Київ, 2005. 584с.
10. Кормич Л. І., Багацький В. В. Культурологія (Історія і теорія світової культури ХХ століття): навч. посібник. Харків, 2004. 384с.
11. Короткий енциклопедичний словник з культури / Авт.: Коріній М. М., Шевченко В. Ф. К., 2003. 384 с.
12. Культура українського народу: навч. посібник. Київ, 1994. 272 с.
13. Культурологія. ХХ век.: енциклопедія/ гл. ред.-сост. С. Я. Левит. Т. 1. С.-Пб., 1998. 448 с.
14. Культурологія. ХХ век.: енциклопедія / гл. ред.-сост. С. Я. Левит. Т. 2.-С.-Пб., 1998. 447 с.
15. Культурологія: теорія та історія культури: навч. пос. / за ред. І. І. Тюрменко. 2 –ге вид. Київ, 2005. 368 с.
16. Культурне відродження в Україні. Львів, 1993. 221 с.
17. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. вид. / за заг. ред. Яртися А. В., Фендрика С. М., Черепанової С.О. Львів, 1994. 496 с.
18. Мечнікова Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: навч. посібник. Київ, 2002. 214 с.
19. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: навч. посібник. 2 –ге вид. Харків, 1995. 336 с.
20. Поліщук Е.П. Історія культури: короткий довідник. Київ, 2000. 196 с.
21. Українська і зарубіжна культура: навч. посібник / Л. Є. Дещинський, Я. Я. Денисов, Л. В. Цубов та ін. Львів, 2005. 304 с.
22. Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. Київ, 1993. 592 с.
23. Українська культура. Історія і сучасність: навчальний посібник / за ред. Черепанової С. О. Львів, 1994. 456 с.
24. Українська та зарубіжна культура: підручник / за ред.. В.О. Лозового. Харків, 2006. 376 с.
25. Хоменко В. Я. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник / під. ред. М. М. Заньковича. Київ, 2000. 622 с.

15. Інформаційні ресурси.

1. Хронос – всемирная история в интернете
<http://www.hrono.ru/>
2. Энциклопедия культур
<http://ec-dejavu.ru/man.html>
3. Енциклопедія художньої культури
http://library.lnu.edu.ua/bibl/index.php?option=com_content&view=article&id=757:encyklopedija-hudozhnoji-kultury&catid=1:latest-news&Itemid=1